

zakonom uvrstila med učne predmete ljudske šole tudi verouk. S tem ji je odprla vrata v šolo, kjer je vedno bolj razširjala in utrjevala svojo moč.

S tem bi bil klerus lahko zadovoljen. Toda ker je bil razvajen, ni bil zadovoljen, temveč je vedno rval proti drž. šol. zakonu, mobilizoval proti novi šoli kmetiško prebivalstvo, dokler ni l. 1883. v zvezi s fevdalci in nekaterimi poslanci dognal, da je bil drž. šol. zakon izpremenjen v nekaterih bistvenih določbah.

Šolska novela iz l. 1883. namreč določa, da je na občinah ljudskih šolah po izpolnjenem šestletnem obiskovanju na kmetih in otrokom neimovitih ljudi po mestih in trgih iz ozirov vrednih razlogov dopuščati olajšave glede na mero, koliko jim je pravilno hoditi v šolo. Te olajšave obstoje v tem, da se poučevanje skrči na neki del leta ali na pol dne ali na posamezne dneve v tednu. — To je bil usoden korak — nazaj: od 8letne šolske dobe k 6letni! Poleg tega zla je prišlo še zlo, da se je uvedla ponavljajna šola in zopet uveljavil poldnevni pouk in da se je tudi izobrazba učiteljstva izdatno poslabšala. Razen te potvare drž. šol. zakona iz l. 1869. so dobili klerikali še drugo koncesijo, da mora biti namreč prosilec za kako voditeljsko mesto izprašan iz verouka onega veroizpovedanja, ki mu pripada večina šole obiskujočih otrok. A še ena določba je, ki utrja vpliv duhovščine na šolo. Imenovana novela namreč določa, da je treba za izstop iz šole imeti razen potrebnega znanja v branju, pisanju in računanju tudi potrebno znanje v verouku.

Tako je dobila duhovščina v šoli pač toliko moč, da bi ji bilo lahko dovolj, ako bi ne gojila še pohlepnejših želj: Osvojiti si hočem vse šolstvo, odvisno napraviti od sebe vse učiteljstvo! — Tako vihra ta boj naprej do današnjih dni, ko je nemara še slabše, nego je bilo v dobi konkordata, ker se je vpliv klerikalizma povečal, zato tudi boj poostrel, kar nam lahko izpričajo na primer tovariši s Kranjskega, ki čutijo na tilniku trdo klerikalno pest.

Državni šolski zakon je zagrešil še eno napako, ki je ne smem prezreti niti ob tej priliki. To je namreč § 55., naš stari, že neštetokrat obkritikovani znanec, ki govori o službenih prejemkih učiteljstva. Največja napaka tega paragrafa je ta, da ne navaja gotove minimalne plače, temveč določa z navadno frazo, da je najmanjša prejemka odmeriti tako, da učitelj niso primorani truditi se s postranskimi opravili, ampak da lahko vso svojo skrb obračajo na svoj poklic, in da je učiteljem tudi še mogoče, svojo rodovino preživljati primerno okolnostim dotičnega kraja.

To določilo je tako splošno, da obsega lahko vse ali pa nič. In ker je zadnje lažje in cenejše, se drže zadnjega, in zato se mora učiteljstvo od pamtiveka do danes truditi s postranskimi posli, da more sebe in svojo rodovino preživljati, ako se neče zadovoljevati — s stradanjem.

Logično bi bilo, da bi država z državnim šol. zakonom obenem zagotovila učiteljstvu primerno eksistenco, ker je oboje — šola in učiteljstvo — kakor sem dokazal, določila sebi v korist. Ker tega ni storila, je zagrešila na učiteljstvu velik socialni pregrešek — izkoristčanstva in izrabljanja. Ta pogrešek se obsoja danes bolj nego se je kdaj prej, ker je socialna zavest prešinila vse sloje po vsem svetu, ker se danes bolj nego kdaj prej izkuša uveljaviti izrek sv. Pavla apostola, da je vsak delavec vreden svojega plačila. — Samo avstrijska vlada, ki si je v členu XVII. državnega osnovnega zakona pridržala glede na vse šolstvo pravico najvišjega vodstva in najvišjega nadzorstva, samo ta vlada nima smisla za socialne potrebe svojega ljudsko-šolskega učiteljstva. Samo to naj dela še danes tla!

Menda ni predmeta, ki bi učiteljstvo o njem že tolikokrat in tako vsestransko razpravljalo kakor o svojem gmotnem položaju — zadeva je tako splošno znana, da je vsaka beseda odveč. „Über diese könnten Dichter schreiben hunderttausend Bände.“ Kake prijateljice ima učiteljstvo glede rešitve tega vprašanja v klerikalnih, se je videlo zadnji čas v deželnem zboru kranjskega, kjer je večina — S. L. S. — kratkomočno postavila to zadevni nujni predlog na dnevni red.

Vse to so bile in so zapreke, da se vrši prepoved ljudskega šolstva tako počasi. Vendar

pa je opaziti napredek, ki je dokaz vrlin državnega šolskega zakona, kakršen je bil brez popačenja pred novelo iz leta 1883.

Pred drž. šol. zakonom ubogi trimesečni, šestmesečni, naposled dveletni preparandovski kurzi z najprimitivnejšo izobrazbo — poslednjem sodobnem učiteljskem, ki pa seveda današnjim časom več ne odgovarjajo in ne zadoščajo. —

L. 1865. je prišel na eno šolo povprečno 1 učitelj, od 2.234.180 šolodolžnih otrok ni uživalo 565.084 otrok nobenega pouka. Povprečno je imela vsaka šola 100 otrok, v Bukovini 300.

Stališče učitelja v tej strašni dobi je bilo grozno: Bil je cerkvenik, ki je moral svojega župnika in dekana ogovarjati z „Vaša milost“ in mu pokorno poljubiti roko. Brez vsakih pravic, brez ugleda in moči je bil lačen in raztrgan suženj svojemu mogočnemu gospodu. L. 1865. je dobival učitelj povprečno na Dunaju letnih 346 gld., v Lincu 189 gld., v Solnogradu 155 gld., v sekavski škofiji 151 gld., v lavantinski škofiji 159 gld., na Goriškem 203 gld., v Trstu 421 gld., v Trientu 71 gld., na Predarlškem 94 gld., v Olomuecu 182 gld., na Češkem in Moravskem največ 257 gld. itd. — Motivno poročilo k državnemu šolskemu zakonu na državni zbor pravi doslovno: „V splošnem je dosejanja odškodnina, prav posebno ona podučiteljev tako na kmetih kakor v mestih z ozirom na velevažni poklic tega stanu in z ozirom na draginjo živil popolnoma nezadostna. Celo v Avstriji pod Anizo dosežajo nekatere učit. plače komaj 100 gld., na Gorenjem Avstrijskem pa niso redki podučitelji, ki dobivajo v gotovini 50 gld. Na Češkem in Moravskem, kjer je ljudska šola primeroma dobro napredovala, je v več krajih položaj učiteljev jako žalosten. Ne samo na kmetih ni plača zadostna, ampak tudi v mestih se ne more imenovati primerna. Seveda se dobi tu prilika za postranski zaslužek. Toda na ta način dobljeno boljše stališče ni šoli v korist, ker mora učitelj svojo najboljšo moč porabiti v boju za obstanek, a za napredek in izobrazbo mu ostaja malo.“

Tako so sodili tisti čas, tako bi morali soditi tudi danes! Od sodbe pa bi morali preiti k dejanju in učiteljstvo kratkomočno dostojno in primerno plačati! To je vsa modrost.

Seveda je bila slabo izobraženemu in beraško plačanemu učitelju enaka tudi šola. Ves pouk je slonel na brezmišelnem klepetanju besed, medtem ko se je razum popolnoma zanemarjal. § 42. poštiske šolske ustave je celo svaril pred boljšim poučevanjem. Tam se je zahtevalo, da se „das Auswendigzulernde“ čvrstavo obdrži in „auf einzelne Beispiele angewendet werden könne.“

Take uboge, zanikrne šole so obiskovali marljivejši učenci šest let, mnogo pa jih je uživalo samo petletni in štiriletni pouk. Toda nikaner ne mislimo, da je bil teh 6 let pouk celodnevni. L. 1866., ko je pruski učitelj zmagal avstrijskega generala, je imelo v Avstriji le 9871 šol vse leto celodnevni pouk; 2585 šol je imelo vse leto poldnevni pouk, 2078 šol le pol leta celodnevni pouk in 258 šol le pol leta poldnevni pouk.

To žalostno šolo je končal državni šolski zakon iz leta 1869. Izobrazbo učiteljstva je razširil od 2 let na štiri leta ter je uvedel na učiteljska realije, potem pedagogiko, psihologijo in logiko. Učitelje je napravil neodvisne od duhovščine ter dvignil njih materialno in socialno stališče. Šolska obveznost se je določila od 6. do 14. leta. Tako sta se za vzgojo mladine pridobili dve najboljši leti — od 12. do 14. — ko je že zrelejši duh najsprejemljivejši v vsi šolski dobi. Tudi v ljudske šole so se uvedle realije. Jezikovnemu pouku in računstvu se je postavil višji učni smoter, ves pouk se je poveril moderno izobraženemu učiteljstvu. Temu je bilo naročeno, da posebno izobraža razum otrok, da jih dovede do samostojnega razsojanja in do duševne samostojnosti. Izboljšale so se šolske knjige, nove uvedle za realije in šole opremile z učnimi pripomočki zlasti za nazorni nauk. Štirirazredno prejšnjo najvišjo kategorijo stare šole je državni šolski zakon razširil v petrazredne do osemrazredne ljudske šole in v večjih krajih ustanovil meščansko šolo kot najvišji tip našega obsega ljudskega šolstva, zmanjšal je število učencev za vsak razred in pomnožil število učiteljstva.

Vse, kar sem navedel doslej, je zgodovina

avstrijskega šolstva, in nihče ne more in ne bo mogel tega ovreči.

Da je zakonski načrt že tedaj, ko je prišel v razgovor v državni zbornici, imel vsakovrstnih nasprotnikov, ki so z vsemi mogočimi očitki izkušali preprečiti njega sprejetje, dokazuje govor tedanjega naučnega ministra dr. pl. Hasnerja z dne 23. aprila 1869. l., ko je zavračal očitanja in zagovarjal načrt. Med drugimi je dejal: „Sedaj prihajam do tretje kategorije ugovorov, to je do onih, ki trdijo, da obsega zakon nevarna idealizem. — Doslej se otroci gotovo niso preveč učili, pa mislim, da se tudi v bodočnosti ne bodo. Ta ugovor me nikakor ne straši. En ideal mora imeti vsak človek, imeti ga mora tudi postavodajalna oblast; če stremimo za tem idealom, je dobro v vsakem oziru. Ako ga ne dosežemo, mu pridemo vsaj bliže, in ako mu ne pridemo bliže, tedaj postanemo v hrepenenju po njem boljši in jačji, in to je tudi že nekaj in to je celo jako mnogo.“

Res, daleč smo še do ideala. Poldnevni pouk in olajšave šolskega obiska, prenapolnjenosti in pomanjkanje šol — vse to slabo vpliva na kulturno povzdigo ljudstva; saj imamo še vedno nekatere dežele, ki štejejo 30 do 50% analfabetov. Toda v primeri z dobo pred uvedbo državnega šolskega zakona smo vendarle nasploh napravili velikanski korak naprej.

Vseh 40 let, odkar je drž. šol. zakon v veljavi, je imel toliko skritih in odkritih nasprotnikov kakor nobena druga slična ustanova. Toda vzlic temu in vzlic težkim bremenom, ki so ležala vso to dobo na občinah in vkljub vsem drugim zaprekam, ki so stale izvedbi zakona in izpopolnitvi ljudskega šolstva na poti, je vendar napravilo šolstvo v Avstriji v zadnjih 40 letih tak razvoj, kakršnega ne pomni zgodovina avstrijskega šolstva!

Naj zopet govore števila!

Od 21.114 učiteljev se je dvignilo število učnih oseb do leta 1906. na 64.561, torej se je število več kakor potrojilo. Seveda se je pomnožilo tudi število šolskih otrok. Leta 1871. je obiskovalo ljudske in pa meščanske šole 1.820.710 otrok, leta 1906. pa je to število zraslo na 4.172.622 otrok. Število šolskih otrok se je torej nekaj več kot podvojilo. Leta 1871. je prišlo na eno učno osebo povprečno 82 otrok, leta 1900. pa 61 otrok. Povsod torej očividni napredek.

Morda bolj za današnje čase nego za one dni, ko je državni zbor razpravljal o državnem šolskem zakonu, so znamenite besede naučnega ministra dr. pl. Hasnerja: „Priznavam čisto odkrito, da imam o narodih Avstrije vse boljše mnenje, kakor je ono, ki so ga tu izrekli nasprotniki zakaj mogoče je doseči ta ideal, četudi z naporom vseh sil. Seveda ne smemo reči, da nismo dovolj močni za dobro ljudsko šolo. Ampak če nimamo nobene dobre ljudske šole, ne bomo nikoli močni. V tem vrtinec obupnosti pa ne pridemo nikamor naprej. Svoje moči moramo dvigniti in prešiniti nas mora prepričanje, da je ljudska šola — ako že ni edini odločilni moment — pa vendar bistveno odločujoč moment z ozirom na obe strani kulture, ne le z ozirom na duševno samo, ampak tudi z ozirom na materialno, da je ekonomski položaj — torej moč zmagovanja bremen — bistveno pospešen z uspehi ljudske šole. Nesamona bojnem polju, ampak tudi na polju, ki ga obdeluje kmet — povsod odločuje ljudska šola. Temu pritrdi vsak, in zatagadelj potrebujejo ravno najubožnejše dežele pred vsemi drugimi dobrih šol.“

Tako je bilo pred štiridesetimi leti, tako je danes in tako ostane vekomaj. Zato je pa popolnoma opravičena in v razvoju vsega človeškega rodu dovoljno utemeljena sodba: Kdor neče ljudstvu, narodu, človeštvu dobro, ta mu ne da šol, in kdor mu ne da šol, taje njegov sovražnik!

Seveda ne smemo rok držati navzkriž, temveč moramo z vsemi silami in z vso energijo delati, da se odstranijo pomanjkljivosti in napake, da pride državni šolski zakon zopet v prvotni svoji obliki v veljavo, da ga bodo izvajali nasproti vsem slojem in vsem narodnostim enako pravično!

Pol žalostna in pol vesela čuvstva nas navdajajo sedaj, ko slavimo 40letnico drž. šol. zakona. Preveč so ga bili pred 26 leti popačili, nego da bi mogli ta jubilej praznovati s čistim zanosom in neskaljeno radostjo. A če

pogledamo v ono dobo nazaj in stavimo ob njo sedanje dni, vidimo do neba kipeč razloček: tam mračna globel duševnega hiranja in uboštva najširših plasti ubogega človeštva, tu lepa zgradba smotrnega, vztrajnega kulturnega dela, ki je potegnilo vse ljudi iz nižin duševne in socialne odvisnosti do samostojnega mišljenja, do vstajenja duševnih sil, do samozavesti in mogočnega socialnega gibanja, ki ustvarja človeštvu sigurno podlago materialne blaginje. Iz prebujenih duš, tam od dna živega srca, tam s trdne, z vsem naporom in bojem priborjene materialne podlage odmeva do visokega neba preko vse široke zemlje ena ponosna pesem: Človek sem!

Ta pesem se glasi kakor protest proti tistim, ki so jo desetletja siloma dušili; glasi se kakor veličastna himna v proslavo šoli, ki je vsem enako dobra in pravična.

A tudi njemu v hvalo naj služi te pesmi bučeči odmev, tudi njemu, ki je — sam ubožen, izkoriščen, teptan in zaničevan, v najsilnejših duševnih mukah, v najtežjem materialnem položaju, vse dni in, reči smem, vse noči služil domovini in človeštvu, njemu — učitelju!

Tudi njega je dvignil državni šolski zakon, tudi on poje danes: Človek sem!

Blagor kranjskemu učiteljstvu!

„Slovenski Narod“ je priobčil prošnjo upokojenega kranjskega učitelja na deželni zbor. Ta prošnja osvetljuje učiteljske razmere na Kranjskem tako drastično, da jo ponatiskujemo v naslednjem v celoti:

Vdano podpisani nadučitelj v p., rojen v Goricah nad Kranjem l. 1846, dostojen v Stari trg pri Poljanah, bivajoč v Begunjah pri Lescah, služboval sem na raznih šolah na Kranjskem in v Trbovljah-Vode na Štajerskem od 1876. do konca 1905., oziroma 1907. leta — torej par mesecev manj, nego trideset let.

Bolezen, katero sem si vsled mojemu zdravju ne prijačočega zraka — osobito slabe pitne vode v Starem trgu pri Poljanah nakopal, bila je posledica moje predčasne vpokojitve, datirane z dnem 15. septembra 1905, št. 4296 (začasno) oziroma z dnem 30. julija 1907, št. 1911 (stalno).

V vpokojnino vsteli so mi — 26 let — t. j. definitivna leta, dočim so mi blizo štiri provizorična leta — in povrh še tretjo starostno doklado enostavno kar naravnost — odbili.

Pokojnine so mi z zgoraj navedenim vpokojninskim dekretom (stalnim) z dnem 30. julija 1907, št. 1911, priznali 1051 K ali mesečnih 87 K 60 v.

Sem sodnijsko ločen oženjenec s tremi živimi otroci, katere moram sam s svojimi učiteljskimi dohodki brez kakkega drugega premoženja ali kakkega postranskega zaslužka preživljati, razen najstarejšega sina Rudolfa, katerega sem spravil v službo pri c. kr. državni železnici v Trstu.

Meni za mojo osebo določenih je 50 K na mesec, žena pa, katera z dvema hčerka biva v Ljubljani, do biva iz moje pokojnine zase in za obe hčeri skupaj mesečnih 36 — piši šestintrideset kronc.

S to in tako pokojnino brez vsakega premoženja ali drugih dohodkov — pa naj stanu primerno — živimo! — Ironija — naša šolska postava.

Vrhutega — neozdravljiva bolezen v družini! — Ena navedenih hčerk — 17letna Angela — je od rojstva smpadavična ali epileptična — tako, da revica niti šole ne more obiskovati — in je vsled tega popoln analfabet, ter je vsled te grozne bolezni mati prav mnogokrat kar po cele dni, od jutra do večera z njo zaposljena. — Hčerka Maksimilijana obiskuje pa drugo leto višjo mestno deklško šolo v Ljubljani.

Sram me je kot omikanca povedati tukaj, kako po beraško-siromašno se preživljamo, kako po pasje — stradamo. Zatrdim pa takoj tukaj, da bi i še nadalje voljno in potrpežljivo

Dalje v prilogi.

prenašali to siromašno uboštvo, da nisila skrajna, da nam ne pretipogin za lakoto.

Vprašam Vas, merodajne faktorje, ali sem sedaj morebiti jaz na vrsti, da po zgledu mnogih mojih tovarišev-sotripinov zapadem po Vaši krivdi z nedolžno družino vred — strašnikranjski učiteljski bolezniki, kateri gre na Kranjskem poljudih-učiteljih — tanki sušici — vsled pomanjkanja in groznega pasjega stradanja?

Na veliko sramoto naših kranjskih učiteljskih razmer naj mi bo na tem mestu dovoljeno navesti fakt, da sem kot vpočkoni nadučitelj s tridesetimi službenimi leti bil primoran — vzpričo take beraške pokojnine — na eni vsled take grozne draginje — na drugi in rezultirande teh dveh — vsled strašnega pomanjkanja in pasjega stradanja — po tretji strani — bil prisiljen kot hlapec stopiti v službo za samo hrano in stanovanje, in sicer pri posestniku Fran Rotarju v Srednji vasi pri Goričah št. 13 in v isti lastnosti in za isto plačo zadnji čas pri posestniku Fran Ribnikarju na Dobrem polju št. 1 pri Radovljici.

Ker pa nadalje — star sem 62 let — ne morem več hlapčevskih delopravljati — nedolžna družina pa mi v Ljubljani gladu umira, prosim veleslavni deželni zbor, naj mi kar najhitreje zapiše zdatna in območna zdravila za moj oslabei želodec — in za izstradane želodčke moje siromašne družine tam doli v beli Ljubljani.

V Begunjah pri Lescah, 28. avgusta 1909.

F. G.,
nadučitelj v p.

Ha, kaka radost, po tridesetih letih trdega vzgojevanja kmetijske mladine uživati tak pokoj. Čast deželi kranjski, ki tako ravna s svojimi učitelji, da na starost še psa lahko zavidajo za njegovo eksistenco!

Še drug slučaj je, ki kričeče ilustruje današnje razmere učiteljstva, to je selitev tovariša Potokarja v prognanstvo v kranjsko Sibirijo — iz Št. Lovrenca v Banjoloko.

Čujmo, kaj nam poročajo!
Nadučitelj tov. Fran Potokar se je selil te dni iz Št. Lovrenca v daljno Banjoloko. Dobro uro od Kočevja se je vlila silovita nevihta med grozovitim treskanjem in grmenjem. Na vrhu hriba je udarila strela tik pred vozom, kjer se je peljala družina z nedolžnimi otroci, in le z velikim naporom se je posrečilo vozniku ustaviti preplašene konje, sicer bi bila strašna nesreča neizogibna.

Tako je šla hišna oprava v najhujšem dežju v vrednosti do 3000 K skozi sedem ur proti hrvaški meji. Dasi so bili vozniki preskrbljeni s plahami, nič ni pomagalo; lilo je kakor iz škafo, vse se je premočilo, škoda je velikanška.

Kako izgleda pohištvo, perilo, obleka itd. o tem si cenjeni čitatelj lahko sam napravi sodbo. Da je to resnično, priča to-le:

Izjava.

Gospodu nadučitelju Fran Potokarju se je ob selitvi iz Št. Lovrenca ob Temenici v Banjoloko med potom zelo veliko škode naredilo pri njegovi opravi, ker je voznike med potom ujel dež na samoti in ni bilo mogoče priti pod kako streho.

Veliko so trpele krasne podobe, tako da so skoraj uničene. Omare in druga oprava je radi moče silno trpela, tako da je izgubila polovico vrednosti. Posteljna oprava, zlasti žimnice, so bile docela premočene in ravno tako tudi perilo, katero je bilo treba več dni na solncu sušiti.

Kratko: Vse se je zelo pokvarilo radi silnega naliva in škoda je zelo velika, o čemur se je podpisani na lastne oči z drugimi navzočimi vred prepričal in lahko tudi vsak hip potrdi.

Banjoloka, 6. septembra 1909.

Anton Medved,
župnik.

In če se še dostavi, da se je družina tako prehladila, da je zrela za bolnišnico, je s tem dovolj označena kruta usoda preganjanih učiteljev na Kranjskem!

To je grozno, kaj se danes godi na Kranjskem! Kakšnega značaja more biti učitelj, ki se druži z ljudmi in ki se suženjsko klanja njih ošabnosti in krvoločnosti — z ljudmi, ki provzročajo take krute udarce učiteljem in njihovim nedolžnim otrokom?!

Škandal, sramota!

Tovarišu Žirovniku v slovo.

Žirovnikov pevski zbor je priredil v nedeljo, dne 5. t. m. popoldne v Št. Vidu pri „Slepem Janezu“ zadnjo pevsko veselico pred odhodom svojega priljubljenega pevovodje. Zbrali so se vsi pevci in pevke, tudi one, ki so daleč proč omožene, da se s pesmijo še enkrat poslovijo od svojega vodje. Odhodnico je posetilo tudi mnogo tovarišic in tovarišev iz Ljubljane ter jako mnogo faranov. Peli so prav ljubko narodne pesmi. Kar vstane Albin Koman mladenič pevskega zbora in izpregovori sledeče:

Cenjena družba!

Bridki čas je dan slovesa. To čutimo zlasti mi danes, ko se poslavljamo od svojega ljubljene g. vodje, ki nas jutri zapusti in odhaja v tujino.

Tem bridkejšje je pa slovo, ker smo bili tako tesno združeni med sabo kakor člani ene ljubeče se družine. Nazivali smo ga svojega očeta ali fotra, kakor je že prišlo, on nas je pa tudi ljubil s prav očetovsko ljubeznijo kakor svoje otroke.

Ta naša vzajemna ljubezen je bila tako brezmejnna, da nikdar nismo mislili na kako ločitev, ker se nam je to nemogoče zdelo. Dakaj časa smo uživali neskaljeno srečo. Pri veseli zabavi in razvedrilu duha potom poučnih predavanj so nam hitro minevala leta. Toda pojavili so se ljudje, ki so z vso silo hoteli razdreti to lepo družbo, Vas pa, preblagi g. vodja osamiti. Ruvali so zoper nas leta in leta, izrabili proti nam vsa mogoča sredstva, laži obrekovanja, svoje časopise, da celo prižnuko in izpovednico. Toda vsi ti zlobni poizkusi nas razdružiti so jim spodleteli.

Šele ko so prišli na merodajna mesta ljudje njihovega kalibra, se jim je zlobna nakana posrečila, toda le v toliko, da so nam provzročili bridkost ločitve. Po duhu in po srcu nas pa ti ljudje ločili ne bodo, ker nas ločiti ne morejo. Toda ne bom našteval nizkotnih sredstev, ki so se jih posluževali naši nasprotniki, ker nam je o tem prijatelj Pipan že sinoči precej povedal.

Pač pa hočem izpregovoriti par besedi o naši organizaciji.

Današnji dan je za nas velikega pomena, zakaj z današnjim dnevom smo postali nekako polnoletni za političko življenje. Do sedaj smo imeli varnha v osebi g. vodje, ki vestno opravljal to prostovoljno naloženo breme. Mi smo do sedaj le nekako od strani opazovali našega neutrudnega boritelja, kako je spretno vodil svojo armado, odbijajoč sam vse napade.

Z današnjim dnem izgubi sicer naša armada svojega generala, a je tako prepričana z njegovim čilim duhom, da se bo znala tudi sama voditi in odbijati vse mogoče napade.

Naš ponos nam ne dopušča, da bi se uresničila namera naših nasprotnikov, ki so si mislili: Udarimo pastirja in čreda se bo razkropila. In udarili so. Zadeli so sicer pastirja, toda črede razkropili ne bodo.

Ta prijateljska vez, ki nas je že tako lepo število let družila krog našega ljubljene g. vodje, tudi sedaj ne bo popustila pač pa bomo skrbeli ter tudi delali po svojih močeh na to, da se bo ta krog širil in širil v močno organizacijo. Karkolikor več nas bo, tem lažje bomo korakali, ne ozirajoč se na razne ovire hudobnosti in nagajivosti naših nasprotnikov, po poti, ki nam jo je naš g. vodja tako jasno začrtal, namreč po vzvišeni poti in vzvišenim ciljem nasproti.

Dobro se zavedamo, da bomo z Vašo odsotnostjo na političkem kakor na gospodarskem polju občutno prizadeti. Zato Vas pa prosimo, da nam ostanete tudi vbodoče tako

blagonaklonjeni ter se Vam priporočamo, da nas velikokrat razveselite s svojim posetom. Bodite prepričani, da nas ne boste našli nikdar speče, temveč vedno pri delu za izobrazbo, napredek in gmotno blaginjo. V slovo pa blagovolite sprejeti našo najtoplejšo zahvalo za Vaš neumorni trud in za vse zlate nauke, ki ste jih vcepili v naša mlada srca neizkušena srca že kot otrokom v ljudski šoli in vseskozi do današnjega dne. Ne poznam primernih besedi, s katerimi bi Vam, predragi g. vodja, zamogel izraziti našo odkritosrčno hvaležnost. Rečem le toliko, da je Vaše uspešno delovanje na političkem in gospodarskem polju tako velikanško, da Vam je in ostane fara šentviška večni dolžnik.

Če pogledam v svet, moram pač reči z našim nedosežnim pesnikom, da

mного моških, malo mož
naš vek rodi,
a kar nebo nam dalo mož,
med prvimi si Ti.

Zato Vam pa tudi hvaležnosti polnih sre kličemo:

Le trosi Bog Vam sreče rož
na vse poti,
a nam pa daj še mnogo mož,
mož takih kot si Ti,
Bog Vas živi!

Govoril je tako navdušeno in s takim občutkom, da je malo oči ostalo suhih.

Zahvalil se je tov. Žirovnik vidno ginjen ter med drugim dostavil prav primerno opazko, da vidi, da se je njegov duh že toliko razširil, da nimajo „klanfarji“ toliko pleha, da bi ta duh pokrili. Ve, da bo kateri njegov nasprotnik pri odhodu morda na skrivnem pokadil z ajdovico za njim, ve pa tudi dobro, da vsi skupaj pri Bogu nimajo toliko milosti, da bi jim Bog dal toliko ajdovice, da bi za njim tako pokadili, da bi ga več v Št. Vid nazaj ne bilo.

Videti je, da so klerikalci ravno nasprotno dosegli, kar so nameravali! —

Slovo je bilo res presrečno ter je pričalo, kako globoko korenini ugled učitelja v sreih ljudstva, ki si ga pridobil s svojim poštenim delom, s svojim čistim značajem. Tako ljudstvo bo kmalu vrglo klerikalno golazen v kraj ter pojde za svojim učiteljem tja v lepšo, asnejšo bodočnost!

Iz voloskega okraja v Istri.

Žalostna slika naših razmer.

Imenovanje novega okr. šol. nadzornika za voloski okraj, g. Dragotina Pribila, je učiteljstvo tega okraja z veseljem pozdravilo.

Navdaja ga namreč up, da je našlo v novem nadzorniku zaščitnika, ki je že pokazal, da zna varovati ugled šole kakor tudi ugled podrejenega mu učiteljstva.

Nekaterim „merodajnim“ krogom ni všeč imenovanje nadzornika D. Pribila, ker že čutijo, da se bliža konec njihovemu dosedaj krutemu samovoljstvu napram šolam in učiteljstvu. Žalostno stanje šol bo g. nadzornika nad vse presenetilo, saj niti najmanj ne odgovarjajo sedanjim potrebam. To se posebno opaža v slovenskem delu okraja, kjer so šole v takem stanju, da bi se jih sramovali celo Čulufakri. Tujci nam očitajo, da ne spadamo mi v 20. stoletje, temveč — iz usmiljenja — komaj v 10. stoletje. To je sicer bridko očitjanje, dasiravno resnično.

Kdo je vendar temu vzrok, da smo v vsem tako zaostali?

Je li temu vzrok učiteljstvo ali pa duhovščina? Mogoče je narod sam zaradi neznosnih razmer temu kriv? Ne, ne in tisočkrat ne! Vidim, da si že vsak bralec tega dopisa misli, češ, temu so vendar vzrok tamošnji Italijani. Resnica je, da so Italijani mnogo škodovali Slovanom v Istri, kjer so le mogli, a njihove nadoblasti se čedaljebolj otrešamo in bodo prejeli kmalu zasluženo plačilo. Navzlic vsem zaprekam in krivicam, ki so jih nam zadajali Italijani skozi več stoletij bi bili lahko slovanski kraji marsikje v gmotnem oziru mnogo bolj na trdnem stališču in bi bilo ljudstvo napredku bolj dostopno, zlasti pa v kmetijstvu, ako ne bi bilo zadržano od nekaterih pijavk, ki imajo vsepovsod glavno in odločilno besedo. Narod pada že drugim v suženjstvo, ko se še prvih ni odkrižal. To so v Istri redko posejani bogatini, ki so obenem župani, krajnega šol. sveta predsedniki, cestni odborniki, gostilničarji, trgovci itd. Ti se vsesajo povsod,

kjer jim le kaj kaže, in zasedajo razna častna mesta, da lahko delujejo le sebi v prid in se poslužujejo raznih podlih, zvijačnih, zahrbtnih, nesramnih in protipostavnih zlorab. Ljudski blagor, napredek in omika tem klevetnikom ni pogodu, ker vedo, da bi jim bilo vse to v pogubo in ne bi imeli več moči zlorabljeni ljudstva.

Te vrstice so namenjene posebno onim županom iz slovenskega dela voloskega okraja, ki naj si vzamejo za zgled za občni blagor svojih občanov vnetega župana v Kastvi, ki žrtvuje vse svoje moči njim v prid, a je poleg tega jako navdušen hrvaški rodoljub. — Hočemo li navesti, kako se vršijo občinske seje ali pa seje krajnega šolskega sveta? Zastopniki učiteljstva in cerkve so pri krajnem šolskem svetu brez moči — peto kolo. Gorje onemu, kdor bi si upal le količkaj ugovarjati županu, oziroma predsedniku kr. šol. sveta. Plameneč ogenj šviga iz njegovih oči, znamenje jeze, ki je prepričan z maščevanjem, in močni udarci z nogami po tleh — to vse kaže, da se mora streti v prah zdajpazdaj ubogi prosilec. Ugovorov se sploh ne trpi, da se ne vlije na siromaka ploha očitjanj, zasramovanj in ponižanj. Tega so zmogli ti velikani, ki so izšli večinoma iz ubogih hiš in so neizobraženi, sedaj pa, ko so se vzpeli skoro do neba, pozabljajo na svoje nekdanje uboštvo in igrajo vlogo zatiralcev naroda, ki ne trpijo nikogar nad seboj. Namesto da bi s sklenjenimi rokami hvalili Boga, da so prišli do take blaginje, pljujejo na vse, kar je svetega in so že davno pozabili na krasen nauk, ki ga je učil Kristus sam: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!“ Kako se postopa z kmetom, naj si napravi vsak sam sodbo, le to naj se še omeni, da veljajo le oni državni in deželni zakoni za kmeta, ki pravijo: Ubogaj, molči in trpi! — Kolikokrat se je že prigodilo, da so bile oblasti na razna vprašanja napačno pčučene, ker so bila naslovljena na županstva, ki so v rckah teh mogočnejev. Znan je slučaj, da pri podelitvi državnih podpor neko županstvo sploh ni vložilo prošnje, ker ljudstvo ne potrebuje podpore in ima vsega dovolj, dasiravno so občani skoro gladu poginjali.

Slovenska javnost gotovo obsoja tako kruto postopanje napram svojim sobratom, dasiravno se jo je doselej varalo, ker so bili na glasu ti sebični župani itd. za največje rodoljube in narodne bojevnike, čeprav so vojskovodje le za svoj žep. Tudi pri volitvah imajo le oni odločilno besedo.

V neki občini že ni bilo šest let občinskih volitev, a zaradi nedavnega dogovora med italijanskimi in slovanskimi deželnimi poslanci se še šest let sploh ne bodo vršile županske volitve v Istri v svrhu proučavanja novega volilnega zakona za občine; tako ne bo v tisti občini nepretrgoma 12 let nikakih izprememb v županstvu. Torej še šest dolgih in suhих let se bo nadaljeval ta sistem, morda še v krutejši obliki, ker je ni moči, da bi se mu zoperstavljala. Ljudstvo vidi in čuti to dušečo moro na sebi, pa se je ne more otresti, ker je do grla zadolženo svojim županom. Učitelji in duhovniki mu ne morejo pomagati, ker so brez vpliva in moči in ne razpolagajo s tisočaki ter še na umeten in zvit način vcepa ljudstvu sovraštvo do šole, kakor tudi do cerkve.

Žalibog, da je več učiteljev odvisnih od teh „dobrotnikov“ in na ta način zaslužjenih. Časih zavre tudi ljudstvu kri in si hoče pomagati kar s pestmi, a se pravočasno zatre ljudsko nejevoljo s tem, da jim vsem obljubi, a nič ne da.

Pred dvema letoma se je vršila v nekem županstvu občinska seja. Ker so županstva v Istri jako obsežna, da štejejo po 25—40 podobčin, so se močje iz treh podobčin zbrali in prišli k obč. seji kot nepovabljeni gosti in začeli biti s pestmi in v gorečnosti za svoje pravice žugali, da bodo vse pobili, ako se jim ne da šole, ko vendar imajo one podobčine do 300 otrok. Župan jim je — hočeš nočeš — moral obljubiti šole, kar je tudi izpolnil, ker se je bal za svoje kosti. Seveda so bili ti močje Čiči, ki ne poznajo pardona, če kaj po pravici zahtevajo. Tudi drugod hrepeni ljudstvo po izobrazbi in prosí za šole, a je vsako prizadevanje brezuspešno. Da pa se občani v vseh rckah obračajo do svojega župana, so v mnenju, da jim le on lahko izpolni, česar prosijo, drugače pa jim prekriža vse račune. S pestmi si morajo izvojevati svoje pravice seveda le oni, ki so popolnoma neodvisni.